

Hartmut Leppin: *Justinian: Das christliche Experiment*

Klett-Cotta, Stuttgart 2011.

448 стр. ; 23 см

ISBN: 978-3608942910

Јустинијаново (482–565) место у историји човечанства је одувек било истакнуто. Данте га је сместио у рај своје „Божанствене комедије“, Рафаел га је портретисао на својим ватиканским „Станцама“, Леополд Ранке је о њему писао са највећим поштовањем, док га је енглески историчар Едвард Гибон видео као хришћанског фанатика, а Јакоб Буркхарт оштро жигосао његову ауторитативну природу и тиранску власт. Он је један од најзначајнијих царева позне антике, односно на прелазу антике у средњи век и прелазу римске традиције у византијско царство, на споју Источка и Запада.

Јустинијанова владавина је у последње две деценије била у центру интензивног историјског истраживања. Овде бисмо изричито споменули књигу Мише Мајера – Mischa Meier, *Das andere Zeitalter Justinians. Kontingenzerfahrung und Kontingenzbewältigung im 6. Jahrhundert n.Chr.*, Göttingen 2003 – која је отворила пут ка сасвим новом прилазу животу и делу Јустинијановом.

Лепинова књига – Hartmut Leppin: *Justinian. Das christliche*

Experiment, Klett-Cotta, Stuttgart 2011 – замишљена је као синтеза модерног историографског изучавања. Аутор се не обраћа специјалистима већ широкој публици. Лепин са правом настоји на архаичном прилазу материји, и тиме избегава замку модерног анахронистичког прилаза, схвативши да је мотивација људи у 6. веку била превасходно онострана, есхатолошка. Он истиче да је страх од Божије казне био каузално мотивационо начело опхођења људи. Лепин у Јустинијановом делању види пре начело религиозне савести и одговорности на делу, него произвољно владалачко понашање. Лепин је склон да још радикалније види тај феномен. У Јустинијановој „личној религиозности“ садржано је начело које је објективизирано као политички фактор.

Јустинијанова теократска владавина је хронолошки представљена. Посебно је занимљив опис монофизитске јереси и сукоба на Халкидонском Сабору 451. године. Време Јустинијанове власти Лепин представља у пет поглавља, настојећи да те фазе систематски осветли из спољно-политичке и

унутар-политичке перспективе. Лепин већ у раном делу Јустинијана види срж његовог деловања које се испољава у бескомпромисној вољи за ортодоксијом, правом вером. Лепин реконструише живот и дело одређено континуираном жељом за јединством вере. Иако је Јустинијан од почетка био на позицијама Сабора у Халкидону, сва је његова политика била окренута ка спремности за дијалог са мијафизитима/монофизитима. На то упућује дифузни појам јереси на почетку Јустинијанове владавине, као и извештаји о разговорима на које су подједнако позивани и монофизити и халкидонски теолози. Доцније је дошло до заострења како политичке власти, тако и догматских позиција, нарочито након Сабора из 536. године. Закључци Сабора су били дефинитиван сигнал за потискивање хетеродоксије, односно монофизитске јереси. Лепин вели да је у Јустинијановој теократској политици видљива амбивалентност: већ је четрдесетих година шестог века евидентан покушај поновног приближења монофизитима. У тој светлости Лепин види одлуке Петог Васељенског Сабора у Константинопољу 553. г. На крају је, вели Лепин, Јустинијанов пројекат остао безуспешан, јер је још више продубио јаз и расцеп међу хришћанима. Аутор осветљава и Јустинијанов однос према катастрофама – куги, земљотресима, поплавама и

другим природним непогодама. Лепин види, у сагласности са другим познаваоцима Јустинијанове епохе, да су године 540–542. одлучујуће утицале на Јустинијанову политику. Лепин вели да је овај на те катастрофе реаговао најпре на религиозан начин, односно да је свет појмио посредством религиозних парадигми.

Посебан аспект представља Јустинијаново законодавство – *Codex Iustinianus*, нека врста компилације римског права, *Corpus Iuris Civilis*. Кроз њега провејавају одређене теме које омогућују разумевање унутрашњих политичких циљева. Хришћанске норме и пракса налазе у њима свој аутентични одраз. Брижност за сиротињу, тежња ка правоверној црквеној организацији, борба против корупције и злоупотребе власти код високог чиновништва, постају све изразитије мере његове владавине. У Атини је 529. године затворио Платонову Академију, а 542. г. је функција римског конзула укинута. Све шира сакрализација световне власти је одлика Јустинијановог царства, а аура светости је саставни део његовог трона. Монументална црква Света Софија, коју је дао саградити, величанствени је симбол царске раскоши и моћи Јустинијанове власти. Ту власт карактерише како тенденција ка поузданости и транспарентности с једне стране, тако и очување царских привилегија и интереса са друге. Лепин описује Јустинија-

нове победе у Италији, Шпанији и Северној Африци, али и њихове катастрофалне последице у целокупном Источно-римском царству, као и у освојеним провинцијама. Нове снаге на периферији царства су након Јустинијанове смрти то искористиле: Франци, Лангобарди и Арапи. Занимљив је Лепинов покушај објашњења онога што се зове *recuperatio imperii*. За Мајера је Јустинијан пасиван, за Лепина је он пак активан кормилар империје.

Јустинијанов „експеримент“, као што наслов ове студије то суге-

рише, састоји се у покушају да се царство и друштво у њему заснују на хришћанским премисама, а античке форме испуне хришћанским садржајем. Лепинова студија је успела синтеза, као и успели опис динамике збивања религиозних, политичких и социјалних трансформационих процеса у 6. веку. Она истовремено представља подстрек за даље бављење Јустинијаном и његовим епохалним местом не само у историји хришћанства, већ и у историји целокупног човечанства.

Зоран Андрић

John Behr: *The Case against Diodore and Theodore* – texts and their contexts, edited with translations and a historical and theological introduction –

Oxford Early Christian Texts, Oxford – New York 2011.

526 стр. ; 23 cm

ISBN: 978-0-19-956987-8

У веома значајној едицији Оксфордског универзитета *Рано-хришћански текстови* у 2011. години објављена је књига професора Џона Бера *The Case against Diodore and Theodore: texts and their contexts*. Повод за писање ове књиге било је истраживање развоја богословске мисли крајем 4. и почетком 5. века, како би проф. Бер написао трећи том патролошке серије (први том објављен је на српском језику у издању

Епархије жичке – *Пуш у Никеју*, а други *Никејска вера* је у припреми за штампу). Аутор ове веома занимљиве књиге тумачи списе Теодора Мопсусестијског и Диодора из Тарса, јер су њих двојица кључне личности за разумевање богословских расправа у поменутом раздобљу. Проф. Бер истиче да су фундаментални проблеми у богословљу егзегетски (посебност у читању Светог Писма) и христолошки (идентитет Господа